

LIJEP GOVOR, GOVOR UPUTE

Muhamed ŠARIĆ

STID JE DIO VJERE

Abdulgafar VELIĆ

Sažetak

Novi Muallim objavljuje hutbe aktivnih imama i hatiba. Uz hutbe rubrika sadrži i svojevrsne recenzije, tako da zajednički čine cjelinu. Recenzije pišu "slušaatelji hutbe", a recenzije nemaju u potpunosti valorizirajući karakter, već im je cilj unaprijeđivanje hutbe kao javnog istupa naših imama i kritički osvrt na te istupe. Recenzenti reagiraju na one aspekte koje oni drže važnim za jednu hutbu (trajanje hutbe, kvalitet, poruka, način izlaganja, pismenost, kompozicija itd. U ovom broju na našim stranicama su dvije hutbe: 1. Stid je dio vjere - hatiba Abdulgafara Velića iz i 2. Lijep govor- govor upute - hatiba Muhamed Šarića. Za ovaj broj recenzije su pisali: Abdulgafar Jukić i Izet ef. Čamdžić.

LIJEP GOVOR, GOVOR UPUTE

Hvala Allahu Gospodaru svjetova i neka je salavat i selam na Muhammeda a. s. njegovu časnu porodicu njegove ashabe i sve njegove sljedbenike.

Govor je zasigurno jedan od najvećih darova ljudima od Uzvišenog Tvorca. Da bi govor bio moguć, Allah je čovjeka podučio imenima stvari (razlikovanje i poimanje stvari u svijetu). Po umjeću govora njegovoj slobodi čovjek se može uzdići na stepen iznad stepena meleka ali to treba da bude govor istine veličanja Allaha i Njegovog slavljenja. Najuzvišeni, najlogični i najsavršeni način govora sadržan je u Allahovoj najvećoj mu'džizi, Njegovoj Knjizi Kur'anu.

Osnovna ljudska misija je da čovjek upućuje na dobro a odvraća od zla, neverbalno i verbalno a najveći efekat je govorom koji je potpomognut moralom. Izvor svega pa i govora kod muslimana je Kur'an i hadis pa onda zdrav razum. Bez ovo troje govor bi bio isprazna priča od koje ne bi bilo nikakva pozitivna efekta.

Najljepši primjer dobrog, odmjerenog, laskavog govora i upute krasio je Božijeg Poslanika. Božiji Poslanik je svojim govorima prije svega upućivao, hrabrio i obveseljavao. Biti uz Božijeg Poslanika je bilo zadovoljstvo jer su njegovi govori bili blagi topli i većina tih govora bili su dijalog a ne samo puklo predavanje. Teško je naći govore u kojima je Poslanik kritikovao pojedinca. A vrlo često je poslanik kritikovao loše pojave tako da su ashabi bili svjesni dobra i zla bez da ih se direktno i lično osuđuje. Stoga Poslanikovi govori i jesu budili prijatelje u svakom sagovorniku.

Danas, više nego ikada mnogi pojedinci a svakako i veliki dio medija govore i osuđuju lično i direktno, više osobu nego lošu pojavu ili lošu stvar koju ta osoba čini. Primjeri su stalni i brutalni napadi puni mržnje prema onima koji predstavljaju muslimane. Poslanik je to radio iz ljubavi prema ljudima i obaveze prema Allahu da bi se ljudi popravili a ne ponizili. A današnja praksa posebno određenih medija ima za cilj poniziti, ocrniti nekoga ni radi čega drugog nego radi svojih vlastitih interesa i hirova, i nemaju za cilj popraviti društvo nego svoj vlastiti status. Jer za neke medije i homoseksualizam je normalna stvar, a ezan je nenormalna, bez obzira sagledali posljedice jednog ili drugog i kud jedno a kud drugo vodilo. Zašto? Jer sve je više onih koji istražuju i osuđuju a sve je više loših pojava i loših događaja. Muhammed, a. s., što je više govorio manje je bilo zla, postepeno ali manje. Da bi govor imao pozitivna efekta na ljude treba da bude dobar i plemenit. Kur'an poredi riječ (govor) sa stablom pa veli:

Zar ne vidiš kako Allah navodi primjer –lijepa riječi kao lijepo drvo; korijen mu je čvrsto u zemlji, a grane prema nebu ono plod daje u svako doba koje Gospodar njegov odredi, a Allah ljudima navodi primjer da bi pouku primili. A ružna riječ je kao ružno drvo; iščupanom drvetu s površine zemlje nema opstanka. (Kur'an, sura 14. ajet 24-26.)

Zasigurno, ništa više i snažnije nije unaprijedilo i oplemenilo društvo kao dobar govor. Također, govor je najsnažnije pokretao i društvo, pa bilo na dobro ili zlo. Primjer dobra su govori Božijeg Poslanika a. s. i dan danas to je jedan od najjačih pokretačkih snaga. Negativan primjer je kada govor bude pokretač na zlo: to su zasigurno fašistički govori koji su svijet bacili u krvoproliće i ratove. I danas za mnoge medije možemo kazati da stalno postižu mržnju, sukob, beznađe i frustracije ljudi. Kao što ima i onih koji su zasigurno u misiji dobra i pozitivnog razvoja ljudske zajednice.

Govor je kruna ljudske intelektualne moći. A da bi govor bio ono što treba da bude, mora biti poduprt moralom i jakim umnim angažmanom. To musliman postiže kroz ibadete. Naprimjer u Ramazanu post ne bi trebao da bude samo (post od jela pića i spolnog općenja) već i suzdržavanje od loša i bespotrebna govora. Pa bismo mogli reći da mi u Ramazanu "šutimo" svim svojim bićem a uz to najpohvalnije je učiti i slušati Kur'an(najuzvišeni Govor). Stoga, bi mogli reći

da "šutimo" svim svojim bićem da bi čuli najbolji Govor. Logično je: da samo onaj što šuti može čuti, a da samo onaj što čuje može znati, a da jedino onaj što zna može pravilno i dobro reći i postupiti. Danas u poplavi medija, od printanih do masmedija, osnovna preokupacija i maksima glasi: Ako si u medijima i postojiš ako nisi i ne postojiš. Ne bira se ni je li to pametno, ni kako kazati, važno je samo "govoriti". A za takvo nešto jedan islamski učenjak El Gazali kaže:

"U pametna čovjeka razum je ispred jezika, on prvo razmisli pa ako je dobro kaže u suprotnom šuti, a kod budale je jezik ispred razuma, on prvo kaže bez obzira je li dobro ili loše ne razmišljajući o tome..."

Suprotno govoru je šutnja. Govorom branimo svoje stavove, čast, dostojanstvo, iznosimo svoja mišljenja, prenosimo iskustva... Šutnja je pohvalna osim u dva slučaja: da branimo svoje svetinje i da osudimo zlo, i u slučaju da budemo svjedoci protiv zla- tada ne smijemo šutjeti nego govoriti u odbranu dobra. U tom smislu je hadis Resulullaha:

Kad vidite kakvo zlo otklonite ga rukom, ako to niste u stanju onda to zlo spriječite riječju, ako niste u mogućnosti onda to zlo osudite u srcu a to(ovo treće) je najmanji stupanj imana. (hadis)

Većinu zla na zemlji čini ruzan govor(pokrece ratove,postice na nasilje ,unosí strah...). U Kur'anu je spomenuto nekoliko stvari koje čini loš govor kao što su: ogovaranje, potvora, klevete, laž.. I sve su to veliki grijesi koji remete normalan ljudski ambijent i jako loše utiču na pojedinca, a posebno na društvo. To su prezrena djela kod Allaha i zaslužuju njegovu kaznu.

Kur'an govori da najveći zulum (nepravdu) čine oni koji govorom iznose na Allaha laži dok se od ljudi traži da budu pokorni Allahu.

A ima li većeg nasilnika od onoga koji na Allaha laži iznosi dok se u pravu vjeru poziva! Allah neće ukazati na pravi put narodu koji (sam sebi) nepravdu čini! Oni žele ustima svojim Allahovo svjetlo utrnuti a Allah čini da svjetlo njegovo bude potpuno makar to bilo krivo nevjernicima kafirima) (Kur'an, sura 61. ajet 7. i 8.).

Božiji Poslanik je upozorio na štetnost lošeg govora.

Ono što će čovjeka najviše upropastiti na Danu polaganja računa je ovo- pokazujući na jezik(hadis). Stoga, treba biti pažljiv i odmjeren u svom govoru. Da bi naš govor bio dobar zasigurno nam pomažu ibadeti, a posebno namaz. Jedna u nizu pozitivnih strana namaza jeste što mi svoj vlastiti jezik i govorni aparat vježbamo i obogaćujemo savršenim govorom (učenjem Kur'ana na svakom rekatu pet puta dnevno).

U našoj ljudskoj misiji pozivanja na dobro i odvrćanja od zla treba pozivati mudro i koristiti lijep riječnik , Uzvišeni Allah veli:

Pozivaj na putu svoga Gospodara mudro i lijepim savjetima i raspravljaj s ljudima na najljepši način...(Kur'an , sura 16. ajet 125.)

Završit ću ovu hutbu jednim poučnim primjerom iz života dvojice alima, kada je jedan obeshrabren ljudskim nemarom na ajete Uzvišenog rekao; "Pa kome više vaziti kad su ljudi isti (ne popravljaju se)?" Na šta mu je njegov prijatelj, naš poznati alim i vaiz odgovorio: "A reci mi da' bi bilo isto kad nebi bilo vjetra u jednoj mjestu, zar ne misliš da bi sve zaudaralo od ustajalosti, a vjetar to raznese i očisti vazduh. Tako ti je i sa govorom upute: malo ih(ljude) vaz osveži i popravi, pa oni zaborave na to, opet čuju dobar vaz, pa opet se poprave i stalno tako. Ne daj Bože da nije govora upute ne bi se zemljom moglo kročiti od zla i nasilja."

Zahvalimo Allahu na blagodati govora i što smo počašćeni da ljudima ukažemo na spas i pravi put. Gospodaru učini naš govor prijatnim, umjerenim i daj da naš govor bude mudar, plemenit i plodonosan. Učini nam Kur'an i govor Muhammeda a. s. bliskim i dragim.

Spadam u red osoba koje imaju puno razumijevanje i poštovanje prema hatibima jer sam svjestan važnosti hutbe koju je Uzvišeni petkom farzom učinio. Svjesni važnosti hutbe hatibi se trude da odaberu temu primjerenu mjestu i vremenu u želji da hutba ostvari cilj radi čega ju je Allah dž. š. i propisao. Moramo priznati da u tome često ne uspiju iz razloga što se dovoljno ne pripreme tragajući za aktuelnom temom u vremenu od jedne do druge hutbe. Logično je da brzina i „nedostatak“ materijala za hutbu učine svoje: svoju nepripremljenost pokušamo na minberi nadomjestiti iskustvom koje dovodi do improvizacija, ponavljanja, dovijanja, loše formuliranih rečenica, nepovezanih misli. . . . Moje dugogodišnje hatibsko iskustvo uvjerilo me u to. Pravilo je: hutbu čitko napisati, nekoliko je puta pročitati i vrijeme joj trajanja odrediti. Bar će mo ovim biti sigurni da će hutba koju poslije budemo održali ostaviti jasan i upečatljiv dojam na slušaoce bez obzira na temu i sadržaj hutbe. Znam da hatibi dobro prepoznaju dobronamjerne sugestije, pohvale i kritike pa se nadam da će u mojim sugestijama prepoznati dobronamjernost i kolegijalnost jer sam i sam u prilici da primam i sugestije i kritike kao i pohvale kad sam god u prilici da budem hatib.

.....

Hatib se odlučio na temu hutbe „Lijep govor, govor upute“ jer je govor Upute najljepši govor a Uputa dolazi od Uzvišenoga koji je čovjeka počastio jednim od najljepših darova – darom govora. Hatib je svjestan lijepe riječi u misiji upućivanja na dobro i odvrćanja od zla kao i u svakodnevnoj komunikaciji sa ljudima.

U želji da nam ponudi što više informacija na naznačenu temu hatib je malo „zagušio“ tekst hutbe. Po sadržaju koji nam je ponudio mogao je sasvim lijepo održati dvije hutbe i to jednu na naznačenu temu i drugu na temu „Posljedice ružnoga govora“ sa osvrtom kakva se mudrost krije u šutnji. Kako je hatib veoma lijepo konstatovao da je najuzvišeniji i

najsavršeniji govor i način govora u Allahovoj Knjizi Kur'ani-kerimu hatib je trebao odmah po zahvali Uzvišenom, salavatu na Poslanika s. a. v. s. i najavi teme prijeći na citiranje ajeti-kerima u originalnom tekstu navodeći prijevod sa naznakom sure i broja ajeta što u konkretnom slučaju hatib nije učinio. Uvjeren sam da ništa bolje i ljepše ne mobilise pažnju džematlija od citiranja ajeti-kerima u originalnom tekstu. U ostalom, tu se krije i mudžiza Kur'ani-kerima! Moja tvrdnja da je hatib mogao održati dvije hutbe nije bez osnova jer je na ovu temu mogao navesti još neki ajeti-kerim koji govori o lijepom govoru – govoru upute, kao na primjer: “A ko govori ljepše od onoga koji poziva Allahu, koji dobra djela čini i koji govori: “Ja sam doista musliman. “(Fussilet,33), ili: “Milostivi, poučava Kur'anu, stvarajući čovjeka, uči ga govoru. “(Er-Rahman,1-4).

Mišljenja sam da je hatib mogao izbjeći više stranih riječi i na mjesto njih upotrijebiti riječi iz bosanskog jezika pa umjesto verbalno i neverbalno mogao je sasvim lijepo reći riječju i djelom, mada riječ „neverbalno“ ne bi trebala doći ni u kojoj varijanti. Riječ efekat koja je u tri rečenice upotrijebljena tri puta mogla je biti zamijenjena riječima: učinak, korist, posljedica, rezultat, djelotvornost, uspjeh, snažan dojam, utisak, probitak. Za riječ fašizam mogla se je naći zamjena kao govor mržnje prema drugima, podsticanje na ratove i ubijanja i slično. . . Riječ angažman mogla je biti zamijenjena riječju: napor. Da je hatib završio hutbu sa ajeti-kerimom kojeg je naveo u hutbi: “Na put Gospodara svoga mudro i lijepim savjetom pozivaj i s njima na najljepši način raspravljaj! Gospodar tvoj zna one koji su zalutali s puta Njegova, i On zna one koji su na pravom putu. “ (En-Nahl,125) hutba bi ostvarila snažaniji dojam i ostavila ljepši utisak. Ni kod ovoga ajeti-kerima u hutbi nema naznačene sure niti broja ajeti-kerima a uz to prijevod kraja ajeta je netačno naveden. Čestitke hatibu na dobroj hutbi i na pruženoj mogućnosti da se na hutbu mogu dati pismene sugestije.

Abdulgafar Jukić

Hatib očigledno motivisan stalnim napadima na muslimane i njihovu zajednicu želi skrenuti našu pažnju na neprimjerenost takvog govora te hutbi daje naslov „Lijep govor, govor upute“. Kako, međutim, uputa nije ljudsko, već Njegovo djelo, bilo bi primjerenije hutbu nazvati „Lijep govor, govor opomene“. I ono što se iz primjera koje hatib navodi da zaključiti jeste upravo to: Poslanik je opominjao, nije prozivao. Citiram hatiba: **“A vrlo često je Poslanik kritikovao loše pojave tako da su ashabi bili svjesni dobra i zla bez da ih se direktno i lično osuđuje“**.

Hatib dobro primjećuje da je današnja praksa potpuno suprotna onome što je islamski standard. Mediji, oni elektronski prije svih, a ne samo oni, traže senzaciju bez želje za promjenom i udaljavanjem od loše prakse. Međutim, mislim da je predstavljanje današnjeg stanja u hutbi moglo biti kazano drugačije, ljepšom rečenicom, jer priznaćete, u hutbi postoje rečenice koje su, najblaže rečeno, nezgrapne, npr. **„Jer sve je više onih koji istražuju i osuđuju a sve je više loših pojava i loših događaja“**.

Ajeti iz sure Ibrahim jesu odličan, rekao bih nezabilazan argument u kazivanju o lijepom govoru, ali objašnjenje koje slijedi čini mi se, govor uzdiže iznad djela. Hatib kaže: **“Ništa više i snažnije nije unaprijedilo i oplemenilo društvo kao dobar govor“**. Aktivan slušalac bi kad bi mogao istog trena uputio repliku: “Dobar govor bez djela je samo dobar govor“. Zar iz one lijepe riječi u ajetu nije izniklo stablo i dalo plod. Tako govornik ako izgovoreno ne živi onda iz njegove riječi, bez obzira koliko bila lijepa, nije izniklo djelo. Govori Božijeg Poslanika su snažni zato što su kroz Poslanika življeni i nisu samo govor.

Hatib našu pažnju usmjerava na ibadete kakvi su post i namaz koji nas uče da je šutnja ibadet i da je govor ibadet, zavisno od situacije u kojoj se nađemo.

Post nas uči „šutnji“ kao ibadetu, ali bih kao aktivan slušalac istog trena hatiba dopunio da je post vježba odricanja, između ostalog, odricanja od ružna govora i na ovom mjestu odmah citirao hadis: “Ko ne ostavi laž i ružan govor nema potrebe da radi Allaha ostavlja hranu i piće“.

Kod spominjanja namaza a u funkciji primjera ova kao ibadeta lahko je primjetiti hatibivu brzopletost u konstruiranju rečenice. Šta znači ova rečenica? **“Jedna u nizu pozitivnih strana namaza jeste...“**.

Ova rečenica implicira da postoji i negativna strana namaza. Savjetujem oprez pri svakoj riječi koja se u hutbi kao javnom govoru izriče. Mnogo je rečenica i jezičkih konstrukcija u ovoj hutbi koje su primjer nezgrapnosti i dvosmislenosti. Evo primjer: **“Većinu zla na zemlji čini ružan govor (pokreće ratove, postiče na nasilje, unosi strah...)**. U Kur'anu je spomenuto nekoliko stvari koje čini loš govor kao što su : **ogovaranje, potvora, klevete, laž.... I sve su to veliki grijesi koji remete normalan ljudski ambijent i jako loše utiču na pojedinca, a posebno na društvo. To su prezrena djela kod Allaha i zaslužuju njegovu kaznu“**. Navedeno bi se moglo reći i drugačije: Među lošim pojavama u društvu je i ružna riječ, ružan govor, on može biti uzrok smutnji i neredu, sukobu i ratu. Kur'an nas opominje da ne govorimo ono što može izazvati smutnju, narušiti ravnotežu, ugroziti harmoniju i sklad u društvu i unesrećiti pojedinca. Kur'an nas poziva da se klonimo ogovaranja, potvora, laži, klevete i sl., jer sve je to veliki grijeh.

Ono što hatib kao poučni primjer o dvojici alima stavlja na kraj hutbe meni kao slušaocu bilo bi zanimljivije čuti na početku. Takvo otvaranje hutbe sigurno bi džemat dodatno zainteresiralo za govor opomene.

Izet Čamdžić